

บทที่ 2

แนวความคิดและ เหตุผลในการทดแทนค่าเสียหาย
แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ

เนื่องจากผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมเป็นบุคคลที่ถูกลิดรอนสิทธิและ
เป็นบุคคลที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากรัฐเท่าที่ควร และโอกาสที่บุคคลดังกล่าวจะได้รับการชดเชย
ค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดนั้นมีความเป็นไปได้น้อยหรือแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ประกอบกับ
กฎหมายที่ใช่เป็นเครื่องมือของผู้เสียหายคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องคดีแพ่ง
ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ยังมีข้อบกพร่องและปัญหามากมายหลายประการทั้งปัญหาข้อกฎหมาย
เองและการบังคับชำระหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 1 จนถึงกับมีผู้กล่าวว่า "เหยื่อ
อาชญากรรมเป็นผู้ที่ได้รับความหมั่นหมองถึงสองครั้งอยู่บ่อย ๆ โดยครั้งแรกได้รับจากผู้กระทำ
ผิดและได้รับจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญานครั้งที่สอง"¹ ดังนั้นจึงทำให้เกิดแนวความคิด
ที่จะผลักดันให้รัฐเข้ามารับผิดชอบทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแทนผู้กระทำผิด และให้มี
กฎหมายว่าด้วยการนั้นอย่างเป็นระบบ (ทั้งนี้โดยไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้เสียหายที่จะดำเนินการ
กับผู้กระทำผิดโดยการใช้อำนาจของกฎหมายในเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาดังกล่าว)
ทั้งนี้ เพื่อให้ความเสียหายของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับการเยียวยามากขึ้น และ
เพื่อให้รัฐมีสภาพเป็น "รัฐสวัสดิการ" (Welfare State) ที่สมบูรณ์แบบให้ได้มากที่สุดต่อไป
ในอนาคต

---

¹Gerald D. Robin, Introduction to the Criminal Justice System: Principles, Procedures, Practice, p.448.

1. แนวความคิดและ เหตุผล เรื่องการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือ เหยื่อ อาชญากรรมโดยรัฐ

1.1 แนวความคิด เหตุผลและระบบของการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดี อาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ

1.1.1 แนวความคิด และเหตุผลของการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ

แนวความคิดพื้นฐานที่นำไปสู่หลักเกณฑ์เกี่ยวกับค่าทดแทนที่ผู้เสียหาย ในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมควรได้รับจากรัฐมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการคือ

(1) มีความเห็นว่า การรักษาความปลอดภัยให้กับสังคมนั้นปกติ แล้วเป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เมื่อใดก็ตามที่เกิดคดีอาชญากรรมขึ้นมาก นั่นก็แสดงว่ารัฐปฏิบัติหน้าที่บกพร่อง เพราะฉะนั้น เมื่อเหยื่อ อาชญากรรมได้รับผลร้ายจากการประกอบอาชญากรรม สมควรเป็นอย่างยิ่งที่เหยื่อนั้นจะได้รับ ค่าทดแทนจากรัฐ² (The government is responsible for protecting citizens form criminals when crimes occur, the government has failed its reponsibility and should compensate victimized citizens)³ เพราะรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมนั้นได้⁴

(2) มีความเห็นว่า อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของ สังคม⁵ และในชีวิตประจำวันเช่นเดียวกับปัญหาในการจ้างงานและภัยธรรมชาติ (at the

²วีระพงษ์ บุญญภาส, "อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา", หน้า 45.

³Joseph. F. Sheley, Understanding Crime : Concepts, Issues, Decisions, p.130.

⁴ประธาน วัดนาถิชย์, "กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม : แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ", หน้า 72.

⁵วีระพงษ์ บุญญภาส, "อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา", หน้า 45.

present time, potential criminal victimization should be considered as much a fact of everyday life as health and employment problems and natural disasters)⁶ การที่สมาชิกของสังคมคนใดคนหนึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้น ก็เท่ากับเป็นผู้รับผลร้ายแทนสมาชิกอื่นในสังคม เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่โดยตรงของสังคมที่จะมีส่วนชดเชยค่าทดแทนให้กับเหยื่ออาชญากรรม⁷

(3) เป็นการศึกษาบริการทางด้านสวัสดิการสังคมด้วยความคิดว่ารัฐควรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องการช่วยเหลือโดยเฉพาะผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งได้รับความเสียหายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้⁸ (The welfare principle...: people in need through no fault of their own should be helped by the government)⁹

อนึ่ง คำว่า "รัฐสวัสดิการ" (Welfare State) หรือ "สวัสดิการสังคม" นั้นหมายถึง ผลจากความคิดของสังคมแห่งกฎหมาย (society of legal) ซึ่งมีความรับผิดชอบที่ชัดเจน (explicit) และเป็นทางการ (formal) ต่อความเป็นอยู่ที่ดำเนินขั้นพื้นฐานของสมาชิกทุกคนในสังคมนั้น รัฐสวัสดิการจะเกิดขึ้นเมื่อสังคมหรือกลุ่มผู้ตัดสินใจของสังคมมีความคิดว่าสวัสดิการสำหรับประชาชนแต่ละคน (ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือบทบาทหน้าที่ที่เคยมีมาก่อน เช่น "เพื่อรักษาไว้ซึ่งระเบียบและให้ความคุ้มครองป้องกันโดยทั่วไป" ("to preserve order and provide for the common defense")) มีความสำคัญมากเกินกว่าที่จะปล่อยให้เป็นเรื่องของชนบทรรมนิยมประเพณีหรือการจัดการอย่างไม่เป็นทางการ และหน่วยงาน

⁶ Joseph F. Sheley, Understanding Crime: Concepts, Issues, Decisions, p.130.

⁷ วีระพงษ์ บุญโญภาส, "อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา", หน้า 45.

⁸ ประธาน วัฒนาวณิชย์, กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม : แนวความคิดทางรัฐสวัสดิการ", หน้า 72.

⁹ Joseph F. sheley, Understanding crime: Concept, Issues, Decisions, p.130.

ของ เอกชนได้พิจารณาว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องของรัฐบาล ในสังคมที่เจริญแล้วการให้ความช่วยเหลือแบบนี้อาจให้กับตัวบุคคลโดยตรง หรือในรูปผลประโยชน์เชิง เศรษฐกิจที่มีผลในทันทีต่อความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลนั้น

สังคมทุกสังคม ได้มีบทบัญญัติไว้สำหรับสมาชิกในสังคมของตนที่ตกอยู่ในความทุกข์ยาก ในกรณีของชาวอะบอริจินส์บทบัญญัติดังกล่าว เกือบจะ เรียกได้ว่าเกิดขึ้นในลักษณะกลุ่มพื้นฐาน คือ ครอบครัวหรือกลุ่มญาติ หรือเพื่อนบ้านจะรวมกำลังกันโดยธรรมชาติเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ประสบทุกข์ภัย ในหมู่ผู้ที่ยังไม่เจริญความช่วยเหลือที่ให้แก่ผู้ประสบเคราะห์กรรม อาจเป็นผลพลอยได้ที่เกิดจากการจัดการขององค์กรต่าง ๆ แต่ความช่วยเหลือนี้มักจะถูกนำไปเกี่ยวข้องกับความคิดในเรื่องความเมตตากรุณาและความโอบอ้อมอารี ด้วยเหตุนี้ ในหมู่ชาวเอสกีโม แม้ว่าผู้ที่ล่าสัตว์ได้จะมีสิทธิโดยสมบูรณ์ในสัตว์ที่เขาทำลายชีวิต แต่ก็เชื่อได้ว่าเขายินดีจะแบ่งปันเนื้อสัตว์นั้นให้แก่เพื่อนบ้านที่หาโชย สำหรับชาวอะบอริจินส์ของออสเตรเลียนั้นตรงกันข้าม การแบ่งปันเนื้อที่ล่ามาได้มีได้อยู่ในดุลพินิจของผู้ล่า แต่กลับขึ้นอยู่กับกฎแห่ง เครือญาติอันตายตัวที่ว่า ญาติผู้อาวุโสจะมีสิทธิได้ส่วนแบ่งจากสัตว์ที่ล่าได้ ในการศึกษาเกี่ยวกับชนเผ่าบาบันดาของแอฟริกาตะวันออก John Roscoe กล่าวว่า "ไม่เคยมีใครหิว... เพราะทุกคนสามารถเข้าไปร่วมรับประทานอาหารกับเพื่อนได้เสมอ" และ เขาได้สังเกตเห็นว่า ในหมู่ผู้ไม่รู้หนังสือซึ่ง เกือบจะไม่มีหนทางประทังชีพนี้ มีกฎอยู่ว่า "เมื่อไม่มีอาหารพอทุกคนหิวเหมือนกันหมด และเมื่อมีอาหารพอเพียง ทุกคนมารับประทานร่วมกัน"

เมื่อสังคมมีความเจริญขึ้น ความรับผิดชอบในการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากอาจอยู่ที่เจ้าหน้าที่ผู้ปกครองสังคมนั้น ดังเช่นเมื่อรัฐบาลแห่งกรุงโรม ปลอดภัยสามัญชนด้วย "ขนมปังและการแสดงบันเทิง" หรือโดยองค์กรทางศาสนา ดังเช่น ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในยุคคลกลาง หรือโดยสมาคมที่ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาคมที่ช่วยเหลือกันฉันพี่น้อง และสมาคมอื่นในทานองเดียวกัน¹⁰

¹⁰Harry K. Girvetz, "Welfare State". In International Encyclopedia of the Social Sciences, volume 15,16,17 (New York: The Macmillan Company & The Free Press, 1972), p. 512.

จะเห็นได้ว่าลักษณะของ "รัฐสวัสดิการ" นี้เป็นลักษณะของรัฐที่ให้ความช่วยเหลือแก่พลเมืองในรัฐนั้นโดยไม่คิดมูลค่า และการพัฒนาของรัฐสวัสดิการนี้มีมานานนับศตวรรษ การทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมนี้ เป็นลักษณะของการช่วยเหลือพลเมืองของรัฐทางหนึ่ง เช่นเดียวกับระบบการประกันสังคมที่ได้พัฒนาขึ้นแล้วในหลาย ๆ ประเทศ อันเป็นลักษณะของการเป็นรัฐสวัสดิการนั่นเอง ดังเช่นที่ ศาสตราจารย์ Rupert Cross นักกฎหมายชาวอังกฤษกล่าวว่า "การทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม น่าจะถือเป็นเรื่องสวัสดิการของสังคม (Social Welfare) อย่างหนึ่ง ซึ่งควรจะพิจารณาโดยยึดถือมติมหาชนด้วย เพราะความเดือดร้อนและจำเป็นของมนุษย์เป็นภาระหน้าที่ของรัฐสวัสดิการ ถ้าหากเรายอมรับว่า ความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสของมนุษย์เป็นเรื่องที่รัฐควรยื่นมือช่วยเหลือ"¹¹

1.1.2 ระบบของการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ

Stephen Schafer ได้กล่าวว่า การทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐนี้ มีระบบของการทดแทนอยู่ 2 ประการคือ¹²

(1) ระบบ Compensation มีลักษณะเป็นสิทธิทางแพ่ง และดำเนินคดีโดยศาลอาญาแต่ได้มีแหล่งเงินทุนสนับสนุนโดยรัฐได้แก่ คิวบาในสมัยก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 แม้จะเป็นการตัดสินโดยศาลอาญาก็ตาม เป็นการที่รัฐเข้ามาทำหน้าที่เป็นการแก้ไขความบกพร่องที่ไม่อาจป้องกันผู้เสียหายจากอาชญากรรม คิวบาได้จัดให้มีกองทุนทดแทนสะสมขึ้น ซึ่งมีแหล่งรายได้จากหลายทาง โดยเฉพาะค่าปรับที่รัฐปรับให้ผู้กระทำผิดจ่ายแก่รัฐ แต่คิวบาก็มีนโยบายที่พยายามเรียกเงินคืนจากผู้กระทำผิด เงินก็จะกลับมาสู่กองทุน แต่ทางปฏิบัติคิวบาก็ขาดแคลนเงินในกองทุนซึ่งไม่เพียงพอ

¹¹ประธาน วัฒนาศิษย์, "กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม : แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ", หน้า 80.

¹²อัศวิน วัฒนวิบูลย์และอมรรัตน์ กริยาผล, "การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (ตอนที่ 2)", หน้า 54.

(2) ระบบ Compensation มีคุณลักษณะเป็นกลาง และมีกระบวนการพิจารณาคำร้องเป็นพิเศษจากการทดแทนโดยรัฐที่ช่วยผู้เสียหายที่มีความจำเป็นเนื่องจากผู้กระทำผิดไม่สามารถชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายให้เพียงพอได้ โดยมีคณะกรรมการทดแทนความเสียหายพิจารณาคำร้องของผู้เสียหาย เช่น สวิส (ตั้งแต่ ค.ศ.1937) นิวซีแลนด์ (1963) อังกฤษ (1964) สหรัฐ เป็นต้น

1.2 วิวัฒนาการและประวัติของการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ

การชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมจากอดีตเป็นเวลานานที่แยกไม่ออกจากประวัติศาสตร์การลงโทษ การชดเชยค่าเสียหายเริ่มต้นในระบบที่เรียกว่า "Composition" ที่มุ่งกระทำตอบแทนแก่แค้นแก่ผู้กระทำผิดเป็นสำคัญ และการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายเป็นการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิม การดำเนินคดีอาญาเดิมจึงปะปนกับการดำเนินคดีแพ่ง¹³

การชดเชยค่าเสียหาย (restitution) โดยผู้กระทำผิดให้แก่ผู้เสียหายนั้นมีมานานแล้ว จากหลักฐานปรากฏว่ามีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ และจนกระทั่งในกฎหมายฮัมบูราบี ซึ่งมีอายุประมาณ 1900 ปีก่อนคริสต์ศักราช ก็มีบทบัญญัติในเรื่องการชดเชยค่าเสียหายเช่นว่านี้¹⁴

วิวัฒนาการของการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐนั้น มีที่มาจากกฎหมายฮัมบูราบี โดยกฎหมายดังกล่าว ได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของชุมชนที่มีต่อการกระทำผิดได้แก่ ถ้าผู้ใดถูกปล้นสะดมและเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุม

¹³ คณิต ฒ นคร, "ปัญหาในการใช้ดุลยพินิจของอัยการ" เอกสารบันทึกคำบรรยายในการอบรมสัมมนาข้าราชการอัยการ หลักสูตรงานในหน้าที่อัยการจังหวัด เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2521, หน้า 2.

¹⁴ อมรรัตน์ กริยามล, "ทัศนคติของบุคคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการลงโทษผู้กระทำผิดโดยการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะในกรุงเทพมหานคร", หน้า 36-38.

คนร้ายได้ ผู้ถูกปล้นสดมภ์สามารถประกาศความสูญเสียในทรัพย์สินของตนต่อหน้าพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า
ได้ และผู้ปกครองดินแดนหรืออาเภอนั้นจะต้องชดใช้ทรัพย์สินทดแทนที่เขาสูญเสียไป ในกรณีที่มี
ผู้เสียชีวิตจากอาชญากรรม บทบัญญัติของกฎหมายได้กำหนดให้ผู้ปกครองดินแดนหรืออาเภอนั้น
ชดใช้เงินหนึ่ง เหรียญเงินมีนา (Mena) ให้แก่ทายาทของผู้เสียชีวิตด้วย¹⁵

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อยุคกลางสิ้นสุดลง รัฐมีอำนาจมั่นคงขึ้น ทำให้ผู้เสียหายลด
ความสำคัญลง การชดใช้เริ่มลดน้อยลงหลังจากที่อาณาจักร Frankish ถูกแบ่งโดยสนธิสัญญา
Verdum การชดใช้ค่าเสียหายก็ถูกกลืนกลายเป็นค่าปรับของรัฐ และรัฐก็ผูกขาดการลงโทษ
การชดใช้เป็นหน้าที่ที่จ่ายตอบแทนกันตามกฎหมายแพ่ง สิ่งนี้เป็นประวัติศาสตร์ของการปฏิรูป
อาชญากรรมด้วยการลดความเอาใจใส่ต่อผู้เสียหาย และเริ่มหาระบบกฎหมายที่สามารถได้รับการ
การชดใช้เต็มจำนวนได้ยากยิ่ง¹⁶

ปี ค.ศ.1847 Bonneville de Marsangey ได้วางแผนที่จะนำการชดใช้
กลับมาใช้ ต่อมามีการประชุมของ Several International Prisoner Penitentiary
Congresses พยายามก่อตั้งสิทธิของผู้เสียหายอีกครั้งในปี ค.ศ.1878 การประชุมราชทัณฑ์
ระหว่างประเทศที่สต็อกโฮล์ม Sir George Arney หัวหน้าศาลยุติธรรมของนิวซีแลนด์ และ
William Tallack ได้แสดงเจตนาที่จะนำการชดใช้แบบเก่ามาใช้ Garofalo นักอาชญา
วิทยาชาวอิตาลีได้ยกปัญหานี้ในการประชุมที่โรมเมื่อปี ค.ศ.1885 และการชดใช้ค่าเสียหาย
แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นที่ถกเถียงในการประชุมที่ St. Petersburg ในปีค.ศ.1890 และ
อีกครั้งที่ Christiania ในปีค.ศ.1891 ซึ่งได้ผลสรุปว่า¹⁷

(1) กฎหมายปัจจุบันไม่ให้ความสนใจเพียงพอในการบรรเทาความเสียหาย
ของผู้เสียหาย

¹⁵ประธาน วัฒนาวณิชย์, "กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม:
แนวคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ", หน้า 73.

¹⁶Stephen Schafer, Victimology : The Victim and His Criminal,
pp.19-20.

¹⁷Stephen Schafer, Restitution to Victims of Crime, pp.9-10.

- (2) ความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ควรที่จะได้รับการชดเชย
- (3) รายได้ของนักโทษที่สะสมระหว่างจำคุกอาจเป็นประโยชน์สำหรับ

เป้าหมายนี้

หลังจากนั้นก็มีการประชุมที่ปารีส เมื่อปี ค.ศ.1895 และกรุงบรัสเซลส์ เมื่อปี ค.ศ.1900 แต่ก็ไม่มีข้อสรุปที่สำคัญ จนกระทั่งในราวปี ค.ศ.1940-1950 ความสนใจต่อผู้เสียหายได้พัฒนาสูงขึ้นด้วยผลงานของ Han Von Hentig ในหนังสือ *The Criminal and His Victim* จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยเยล ในปี ค.ศ.1948 ผู้เสียหายได้รับการศึกษามากขึ้น นักอาชญาวิทยาได้เริ่มมองเห็นว่าผู้เสียหายก็มีบทบาทอย่างสำคัญในการก่อให้เกิดอาชญากรรม และได้กำเนิดวิชาที่เรียกว่า "ศาสตร์ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม" (*Science of Victim or Victimology*)¹⁸ และนอกจากนี้ยังเห็นว่าการชดเชยเป็นการแก้แค้นอย่างมีเหตุผลที่จะทำให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบในหน้าที่ของตน ระบบความยุติธรรมที่มีอยู่ ไม่ให้ความยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย¹⁹

ความคิดในการชดเชยค่าเสียหายได้เกิดขึ้นอีกครั้งในกลางศตวรรษที่ 20 ปี ค.ศ.1950 ได้มีการเรียกร้องระบบการชดเชยของรัฐในอังกฤษ Margery Fry เป็นคนแรก ที่ก่อให้เกิดความสนใจและเรียกร้องให้ยอมรับความคิดเห็นจากบทความ *Justice for Victims* ที่แสดงให้เห็นถึงความบกพร่องของระบบการชดเชยที่มีอยู่ ในกรณีที่ชาวอังกฤษผู้หนึ่งต้องตาบอด เพราะผลของอาชญากรรมและได้รับค่าทดแทน 11,500 ปอนด์ ซึ่งศาลให้ผู้กระทำผิดทั้งสองคนผ่อนชำระให้อาทิตย์ละ 5 ชิลลิ่ง ผู้เสียหายต้องมีชีวิตถึง 442 ปี จึงจะได้รับค่าชดเชยครบ²⁰ ทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในสภาผู้แทนราษฎรความคิดเห็นนี้เกิดขึ้นโดยพลันในอเมริกาในบทความ *Round Table* ที่วิจารณ์โครงการของอังกฤษที่จะวางหลักการทดแทนโดยรัฐขึ้น โดย

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁸ประธาน วัฒนาวณิชย์, "กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม : แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ", หน้า 69.

¹⁹John E. Conklin, *Criminology* (New York: Macmillan Publishing Co, Inc., 1981), pp.442-443.

²⁰Stephen Schafer, *Victimology : The Victim and His Criminal*, p.111.

ค้านว่า เป็นการละทิ้งความรับผิดชอบของบุคคล เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเลื่อมโทรมทางสังคมวิทยา (sociological deadend) รวมทั้งรายงาน white paper เรื่อง Penal Practice in a Changing Society ต่อรัฐสภาอังกฤษ เมื่อ ค.ศ.1959 ว่า ถ้าให้ชดเชยแก่ผู้เสียหายโดยรัฐ ก็เท่ากับเป็นการชักชวนให้มิผู้กระทำความผิดโดยสังคม ได้มีการเสนอกฎหมายทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐหลายครั้ง จนปี ค.ศ.1964 อังกฤษร่วมกับสก๊อตแลนด์ก็เสนอกฎหมายโดยชดเชยชื่อกว่า Compensation for Victims of crimes of Violence จนวันที่ 1 สิงหาคม 1964 รัฐบาลได้เสนอให้มีการทดลองและแต่งตั้งคณะกรรมการทดแทนค่าเสียหาย (Criminal Injuries Compensation Board)²¹ ก่อนหน้านั้นเล็กน้อยนิวซีแลนด์ก็ได้เสนอกฎหมายทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐ ในปี ค.ศ.1963 และมีการแต่งตั้ง Crimes Compensation Tribunal ในวันที่ 1 มกราคม 1964²²

ในปี ค.ศ.1964 ความคิดในการชดเชยค่าเสียหายในคดีอาญา จึงแยกให้เห็นชัดเจนในการทดแทนโดยรัฐ (Compensation) กับการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution)²³

ในปี ค.ศ.1973 ได้มีการประชุมทางอาชญาวิทยาเรื่องผู้เสียหายระหว่างประเทศ ครั้งที่ 1 ที่เยรูซาเล็ม ซึ่งสนับสนุนให้รัฐทุกรัฐก่อตั้งระบบทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรม²⁴

²¹Ibid., p.112.

²²Bruces J. Caneron, "Compensation for Victims of Crime: The New Zealand Experiment" Journal of Public Law 12 (1963): 367-395.

²³อมรรัตน์ กริยาพล, "ทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะในกรุงเทพมหานคร", หน้า 44.

²⁴Stephen Schafer, Victimology : The Victim and His Criminal, p.125.

ในปี ค.ศ.1974 มีการประชุมสภาระหว่างชาติ ครั้งที่ 11 สรุปว่ารัฐและสถาบันมหาชนควรรับผิดชอบเบื้องต้นในการทดแทนความเสียหายของผู้เสียหายจากกองทุนสาธารณะ²⁵

ในปี ค.ศ.1985 มีการประชุมคองเกรสสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด (The United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) ครั้งที่ 7 ณ นครมิลาโน อิตาลี โดยในการประชุมนี้ได้กล่าวถึงเรื่องของเหยื่ออาชญากรรมอย่างกว้างขวาง ถึงกับได้มีการร่างประกาศเกี่ยวกับความเป็นธรรม และการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมขึ้นโดยใช้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า "Magna Carta for Victims" และในประกาศดังกล่าวได้กล่าวถึงการทดแทนค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมสรุปได้ว่า ในกรณีที่การชดเชยค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดไม่เพียงพอการชดเชยโดยรัฐ หรือโดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศสำหรับอันตรายที่เกิดแก่เหยื่ออาชญากรรมจัดว่าจำเป็น ในสัดส่วนที่เปรียบเทียบกับความทุกข์ทรมานของเหยื่ออาชญากรรมรายอื่นที่ประสบเคราะห์กรรมเช่นเดียวกัน²⁶

นอกจากนี้ในกฎบัตรสหประชาชาติ (United Nations Declaration) มาตรา 12 ก็ได้บัญญัติถึงเรื่องการทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐดังกล่าวไว้ด้วย โดยกล่าวว่ารัฐควรพยายามจัดให้มีการทดแทนค่าเสียหายทางการเงินให้แก่เหยื่ออาชญากรรม ในกรณีที่เขาไม่ได้รับการชดเชยอย่างเต็มที่จากผู้กระทำผิด (...requires states to endeavour to provide financial compensation when it is not fully available

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁵อมรรัตน์ กริยาผล, "ทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการลงโทษผู้กระทำผิดโดยการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะในกรุงเทพมหานคร", หน้า 47.

²⁶ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ "การประชุมคองเกรสสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด" วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม 3 (ธันวาคม 2526) : 5-21.

from the offender...)²⁷ ปรากฏว่าในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศในเครือจักรภพ อังกฤษและสหรัฐอเมริกาต่างบัญญัติกฎหมายชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยรัฐเป็นผู้ทดแทน ให้เช่น นิวซีแลนด์ อังกฤษ สหรัฐอเมริกาในมลรัฐนิวยอร์ก แคลิฟอร์เนีย ฮาวาย แมทซาชูเซต แมรีแลนด์ เนวาด้า นิวเจอร์ซีย์ และกฎหมายของสหรัฐคือ Federal Victim Compensation Act (1978)²⁸ และนอกจากนี้ยังมีองค์การต่างๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรม ในเรื่องนี้เกิดขึ้นอย่างมากมาย เช่น National Organization for Victim Assistance (NOVA) เป็นต้น²⁹

1.3 เปรียบเทียบโทษปรับและการลงโทษกับการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ

การลงโทษเป็นกระบวนการการใช้มาตรการทางกฎหมายที่จะควบคุมสังคมเพื่อ จำกัดขอบเขตความประพฤติของแต่ละบุคคล ในอันที่จะรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัย ความ เป็นระเบียบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีตลอดจนเสถียรภาพของสังคม จึงเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐ ที่จะต้องเลือกสรร กำหนดรูปแบบวัตถุประสงค์ และการดำเนินการลงโทษนั้น แนววิธีการลงโทษ ผู้กระทำผิดจะเป็นไปในทางใดย่อมแล้วแต่นโยบายของรัฐ ค่านิยมของสังคม ความเจริญก้าวหน้า ของบ้านเมือง เหตุการณ์สภาพแวดล้อมและปฏิกิริยาของชุมชนที่มีต่ออาชญากรรมต่างยุคต่างสมัย³⁰ การปรับซึ่งถือได้ว่าเป็นโทษทางอาญาประเภทหนึ่ง เนื่องจากผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้ปรับนั้นจะ

²⁷C.J. Sumner, "Victim Participation in the Criminal Justice System" The Australian & New Zealand Journal of Criminology 20 (December 1987) : 211.

²⁸Philip S. James, Introduction to English Law (Butterworths- Publishers Ltd., 1979), pp.214-215.

²⁹Lord Windlesham, Responses to Crime (Oxford: Clarendon Press, 1987), p.57.

³⁰อรัญ สุวรรณบุบผา, หลักอาชญาวิทยา, หน้า 140.

ต้องส่ง เงินของคนเป็นค่าปรับให้แก่รัฐ³¹ ก็เป็นมาตรการทางอาญาอย่างหนึ่งที่ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของนานาประเทศนำไปใช้ ดังนั้น การบังคับใช้โทษทางอาญาอันเป็นการกระทำของรัฐนั้นผู้ที่ต้องถูกปรับจึงต้องถูกจับกุม และผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขั้นหนึ่งชั้นใดมาก่อนเท่านั้นการปรับจึงจะดำเนินไปได้ เพราะฉะนั้นโทษปรับอันมีลักษณะ เป็นการลงโทษนี้จึงมีความแตกต่างจากการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยรัฐอย่างเห็นได้ชัด การทดแทนค่าเสียหายดังกล่าวเป็นเรื่องที่รัฐเข้ามามีส่วนช่วยบรรเทาความเสียหายจากผลของอาชญากรรมแก่ผู้เสียหายเอง การทดแทนเป็นสิ่งที่ชี้ถึงความรับผิดชอบของสังคม และเป็นการร้องขอโดยสังคมที่มีเป้าหมายไม่ใช่อำนาจการลงโทษทางอาญา โดยผู้เสียหายยื่นคำร้องขอให้รัฐเป็นผู้ช่วยบรรเทาความเสียหายอันเป็นผลจากอาชญากรรม³² โดยการช่วยเหลือผู้เสียหายดังกล่าว รัฐเข้ามาช่วยเหลือในฐานะรัฐสวัสดิการ แม้ว่าในทางปฏิบัติแผนการทดแทนมักใช้กับความสูญเสียจากความบาดเจ็บที่เกิดจากอาชญากรรมที่รุนแรง³³ และนอกจากนี้ การทดแทนค่าเสียหายดังกล่าวนี้ เป็นการที่รัฐเข้ามาช่วยจ่ายเงินทดแทนความเสียหายจึงไม่ขึ้นกับการที่ผู้กระทำผิดจะถูกจับกุมหรือไม่แต่อย่างใด³⁴

ดังนั้น จึงอาจสรุปถึงความแตกต่างของโทษปรับและการทดแทนค่าเสียหาย โดยรัฐนี้ได้ว่า โทษปรับนั้นเป็นโทษทางอาญาที่เจาะจงให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่รัฐ³⁵ และผู้ที่จะต้อง เสียค่าปรับจะต้องได้มีการถูกจับและผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาก่อนในขณะที่การทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐนั้น เป็นเรื่องของผู้เสียหายใช้สิทธิของตนเรียกร้องให้รัฐเป็นผู้

³¹ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 บัญญัติว่า "ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล"

³²อมรรัตน์ กรਿਆผล, "ทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการลงโทษผู้กระทำผิดโดยการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะในกรุงเทพมหานคร", หน้า 60.

³³เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

³⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

³⁵ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์โทษ, หน้า 38.

จ่ายค่าเสียหายให้แก่ตนเพื่อเป็นการบรรเทาผลร้ายจากการที่ตนได้รับจากการประกอบอาชญากรรม
ทั้งนี้ โดยมีพหุข้อพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดจะถูกจับกุมหรือไม่แต่ประการใด

1.4 การได้รับการทดแทนค่าเสียหายจากรัฐในฐานะที่เป็น "สิทธิทางสวัสดิการ" ของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม

ในปัจจุบันมีปัญหาถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการอย่างกว้างขวางว่า การที่ผู้เสียหายจะขอให้รัฐจ่ายค่าทดแทนให้แก่ตนดังกล่าวนี้จะถือได้หรือไม่ว่าเป็น "สิทธิ" ตามกฎหมายของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมหรือการจ่ายค่าทดแทนดังกล่าวจะเป็นเรื่องของความพอใจหรืออำเภอใจของรัฐที่จะจ่ายค่าทดแทนให้หรือไม่ก็ได้

ในการวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องทราบถึงความหมายของคำว่า "ex gratia" เสียก่อน

คำว่า "ex gratia" นั้น Black's Law Dictionary ได้ให้คำนิยามไว้ว่า

"ex gratia : out of grace; as a matter of grace, favor, or indulgence; gratuitous. A term applied to anything accorded as favor; as distinguished from that which may be demanded ex debito, as a matter of right"³⁶

จะเห็นได้ว่าจากคำนิยามดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า คำว่า "ex gratia" นั้นหมายถึงความพอใจหรืออำเภอใจนั่นเอง ดังนั้นในปัญหานี้อาจกล่าวได้ว่า ในกฎหมายการทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐในบางประเทศนั้น การจ่ายค่าทดแทนหรือไม่เป็นอำนาจของรัฐ รัฐจะพิจารณาจ่ายให้ตามความพอใจหรือขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของรัฐ (ex gratia payment) เช่น กฎหมายทดแทนค่าเสียหายของอังกฤษก่อนปี ค.ศ.1989³⁷ แต่อย่างไรก็ดี ในเดือนกรกฎาคม

³⁶Black's Law Dictionary, 5th ed. (St. Paul Minn: West Publishing Co., 1979), p.514.

³⁷Peter Duff, "Legislation : Criminal Injuries Compensation : The Scope of the New Scheme" The Modern Law Review 52 (July 1989) : 518.

1989 Criminal Justice Act 1988 ของอังกฤษมีผลใช้บังคับ กฎหมายถือว่า การขอให้รัฐจ่ายค่าทดแทนดังกล่าวเป็น "สิทธิตามกฎหมาย" (legal right) ของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม³⁸

ในมลรัฐนิวยอร์ก มีโปรแกรมการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายโดยรัฐนี้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1976 ตำรวจถูกเรียกร้องให้แจ้งสิทธิของผู้เสียหายในการที่จะยื่นคำขอต่อคณะกรรมการทดแทนค่าเสียหายของมลรัฐ (State Board for Compensation) ให้ผู้เสียหายทราบทันทีทันอง เกี่ยวกับการแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบตามหลักของ "Miranda Warning"^{39, 40}

และในการประชุม Preparatory Colloquium of the Eleventh International Congress on Penal Law in 1974 ได้มีข้อสรุปว่า การที่จะได้รับค่าทดแทนดังกล่าวนี้ควรเป็นสิทธิตามกฎหมายของผู้เสียหาย มิใช่เป็นการจ่ายโดยขึ้นอยู่กับอำเภอใจของรัฐหรือองค์กรของรัฐเท่านั้น (Compensation should be a legal right of the victim (as opposed to the ex gratia satisfaction))⁴¹

³⁸ Ibid.

³⁹ เมื่อผู้ต้องหาถูกจับ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบว่า 1. ผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ 2. คำให้การใด ๆ ของผู้ต้องหาสามารถชี้ยันเขาในการพิจารณาได้ 3. ผู้ต้องหา มีสิทธิพบทนายได้ 4. ถ้าผู้ต้องหาไม่อาจหาทนายได้ จะมีการตั้งทนายให้ก่อนที่จะมีการสอบถามคำถามใด ๆ มิฉะนั้นแล้วไม่อาจใช้พยานหลักฐานที่ได้มาจากการสอบสวนนั้นยื่นผู้ต้องหาในการพิจารณาได้ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักในคดี *Miranda V. Arizona*, 384 U.S. 436, 444, 478, 479, 86 S. ct 1602, 1612, 1630, 16 L. Ed. 694. (ดูรายละเอียดในเกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ "การควบคุมอำนาจพนักงานสอบสวนตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา" วารสารนิติศาสตร์ 9 (2520): 44-60.)

⁴⁰ Gerald D. Robin, Introduction to the Criminal Justice System: Principles, Procedures, Practice, p. 449.

⁴¹ Stephen Schafer, Victimology : The Victim and His Criminal, p. 127

สำหรับคำว่า "สิทธิตามกฎหมาย" ดังกล่าวมาข้างต้นนั้นผู้เขียนเห็นว่า หมายถึง เป็นสิทธิตามกฎหมายในฐานะที่เป็นสิทธิในระบบสวัสดิการสังคมของรัฐหาใช่เป็นแต่เพียงสิทธิตามกฎหมายส่วนแห่งหรือเป็นสิทธิทางแพ่ง อันสามารถดำเนินการฟ้องร้องบังคับตามสิทธิของคนแต่อย่างใดไม่ กล่าวคือ สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้น เป็นกรณีที่เป็นผลต่อเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ที่บกพร่องของรัฐ และในขณะที่เดียวกันเมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ที่บกพร่องดังกล่าวอย่าง ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้แล้ว เหยื่ออาชญากรรมซึ่งเป็นผู้ได้รับเคราะห์กรรมแทนบุคคลอื่นในสังคม สังคมจึงควรจะต้องให้การช่วยเหลือและสงเคราะห์บุคคลนั้น ในฐานะที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ตามหลักในทางรัฐสวัสดิการหรือสวัสดิการสังคมนั้นเอง

และนอกจากนี้ยังมีผู้เห็นต่อไปด้วยว่า การจ่ายค่าทดแทนของรัฐนี้ถือเป็น "หน้าที่" ของรัฐที่เดียว (the obligation of a government to its citizens)⁴² และในมลรัฐแมสซาชูเซตส์ได้มีการฟังความคิดเห็นของมหาชนในเรื่องการจ่ายค่าทดแทนให้แก่เหยื่ออาชญากรรมนี้ คณะกรรมการเฉพาะกิจ (special commission) ก็ได้สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นต่อวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรของมลรัฐ ผลของความคิดเห็นดังกล่าว มหาชนเห็นว่าการจ่ายค่าทดแทนนี้จะต้องเป็น "หน้าที่ตามกฎหมาย" (legal obligation) ของรัฐ เนื่องจากรัฐหาหน้าที่ที่บกพร่อง ในการป้องกันประชาชนในชุมชน (failure to protect its individual members)⁴³

ในปัญหานี้ ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นที่ว่า การได้รับการทดแทนค่าเสียหายจากรัฐนี้ควรเป็นสิทธิตามกฎหมายของเหยื่ออาชญากรรม หาใช่เป็นเพียงการจ่ายเงินตามอาเภอ-ใจของรัฐเท่านั้นไม่ และสิทธิตามกฎหมายดังกล่าวนี้เป็นสิทธิทางสวัสดิการสังคมที่รัฐจะพึงมีหน้าที่จ่ายให้กับเหยื่ออาชญากรรม ในเมื่อเหยื่ออาชญากรรมนั้นได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของกฎหมายแล้ว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴²Pual B. Weston and Kenneth M. Wells, Law Enforcement and Criminal Justice: An Introduction (Pacific Palisades, California: Goodyear Publishing Company Inc., 1972), p.70:

⁴³Stephen Schafer, Victimology : The Victim and His Criminal, p.137.

หาใช่เป็นแต่เพียง "สิทธิในทางแพ่ง" อันผู้มีสิทธิจะใช้สิทธิฟ้องร้องในทางแพ่งธรรมดาแต่อย่างใดไม่ ทั้งนี้ก็เนื่องจากระบบการจ่ายค่าทดแทนดังกล่าวนี้เป็นระบบที่อยู่ในระบบสวัสดิการสังคมของรัฐหรือเป็นระบบที่ขยายบริการทางด้านสวัสดิการสังคมของรัฐดังกล่าวข้างต้น แต่อย่างไรก็ดี ผู้เขียนขอเน้นไว้แต่ในเบื้องต้นนี้ว่า การที่ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนจากรัฐดังกล่าวนี้แล้วก็ตาม ก็มีได้หมายความว่า จะเป็นการคัดสิทธิผู้เสียหายที่จะดำเนินการเรียกร้องให้ผู้กระทำผิดชดเชยค่าเสียหายทางแพ่งให้แก่คนตามวิถีทางของกฎหมายอีกส่วนหนึ่งไม่ ถึงแม้ว่าผู้เสียหายจะได้ยื่นคำขอ ขอรับเงินค่าทดแทนจากรัฐแล้วก็ตาม ผู้เสียหายก็สามารถที่จะยื่นฟ้องผู้กระทำผิดเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำผิดชดเชยค่าเสียหายให้แก่คนได้ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งในเรื่องนี้หากจะมีปัญหาถกเถียงขึ้นมาว่า หากยอมให้ผู้เสียหายใช้สิทธิได้ทั้งสองทาง ทั้ง ๆ ที่เกิดความเสียหายขึ้นเพียงครั้งเดียว จะไม่เป็นการได้รับการชดเชยเกินกว่าความเสียหายจริงไปหรือปัญหาดังกล่าวมีทางแก้ไขได้ ซึ่งผู้เขียนจะได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหานี้ต่อไปในบทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปนี้ อาจสรุปถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหยื่ออาชญากรรม-ผู้กระทำผิด-รัฐ รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ได้ตามแผนผังดังนี้⁴⁴

⁴⁴Lord Windlesham, Responses to Crime, p.30.

1.5 ประเภทของความผิดที่รัฐจะทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือ เหยื่ออาชญากรรม

ปัญหานี้ เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดของการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวว่ารัฐควรจะจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในความผิดประเภทใดบ้างที่ผู้เสียหายได้รับผลร้ายนั้น ดังนั้น ปัญหาดังกล่าวนี้อาจขึ้นอยู่กับว่ากฎหมายของประเทศนั้น ๆ ได้กำหนดเงื่อนไขไว้อย่างไร

ในประเทศอังกฤษ มีความพยายามที่จะร่างกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้มานานแล้ว และปัญหาที่ประสบเป็นอันดับแรกก็คือปัญหาความยากลำบากในการกำหนดนิยามของคำว่า "อาชญากรรมที่มีความรุนแรง" (Violent Crime) เพื่อที่จะถือเป็นหลักในการที่จะให้การทดแทนแก่ผู้เสียหาย เพราะคำดังกล่าวมีความหมายกว้างขวางมากว่าจะครอบคลุมถึงความผิดประเภทใดบ้าง ในปี 1987 ได้มีการตรา The Criminal Justice Bill 1987 ขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรต่าง ๆ หลายองค์กรเช่นรัฐบาล คณะกรรมการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (Criminal Injuries Compensation Board) และศาล ซึ่งองค์กรเหล่านี้เป็นผู้ให้คำวินิจฉัยและให้ความเห็นว่าความผิดใดบ้างที่จะถือว่าเป็น "อาชญากรรมที่มีความรุนแรง" อันจะสมควรได้รับค่าทดแทนจากรัฐ ทั้งนี้ เพื่อจะได้เป็นการจำกัดจำนวนผู้ที่ได้รับการทดแทนค่าเสียหาย และเป็นภาระลดค่าใช้จ่ายของระบบนี้ด้วย และนอกจากนี้ยังปรากฏว่า ปัญหาของการกำหนดประเภทความผิดดังกล่าวนี้ เกิดจากการที่ระบบการทดแทนค่าเสียหายนี้สร้างขึ้นโดยไม่มีหลักตามกฎหมายรัฐธรรมนูญรองรับ

ในระยะเริ่มแรกของการใช้ระบบนี้ในประเทศอังกฤษยอมรับกันว่า รัฐจะทดแทนให้เฉพาะความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลทั้งชีวิตและร่างกาย (personal injuries) แต่ก็มีข้อโต้แย้งว่า จะไม่รวมไปถึงเหยื่ออาชญากรรมในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินด้วยหรือ ข้อเสนอสั้นๆ เห็นว่าควรจะให้มีการระบุประเภทความผิดว่าความผิดใดควรจะได้รับการทดแทน แต่คณะทำงานในระยะแรกนั้นพยายามที่จะให้คำจำกัดความหมายของคำว่า "อาชญากรรมที่มีความรุนแรง" โดยเห็นว่าระบบการทดแทนค่าเสียหายนี้จะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสามารถกำหนดนิยามของคำว่า "เหยื่ออาชญากรรมของอาชญากรรมที่มีความรุนแรง" (victims of crimes of violence) ซึ่งมักจะเป็นกรณีที่เหยื่อควรจะได้รับความเห็นอกเห็นใจจากสาธารณชนและไม่รวมถึงกรณีที่เห็นว่าการทดแทนนี้จะเป็นการไม่เหมาะสม ระบบนี้ในระยะแรกที่มีการเสนอโดยรัฐบาลไม่มีการระบุความผิดไว้ในบัญชี เพราะเห็นว่าการระบุความผิดไว้

เช่นนั้น เป็นการวางข้อจำกัดซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย

แต่อย่างไรก็ดี คณะทำงานเสนอความเห็นว่าการจะรวมไปถึงเหยื่อในความผิดฐานทำแท้ง ความผิดเกี่ยวกับการจราจรและความผิดที่เกี่ยวกับอุบัติเหตุในรถไฟหรืออากาศยาน ซึ่งกระทำโดยความผิดทางอาญาโดยประมาท ซึ่งความผิดเหล่านี้ไม่เป็นที่สนใจในหมู่ประชาชน คณะทำงานจึงได้พยายามให้หมายความรวมถึงความผิดที่ไม่เป็นความผิดทางอาญา แต่อาจก่อความเสียหายต่อบุคคลได้เช่น การขายหรือผลิตอาหาร ความผิดเกี่ยวกับสุขภาพหรือความปลอดภัย ซึ่งเป็นบทบัญญัติต่างหากจากกฎหมายอาญา แต่ก็มีข้อโต้แย้งว่าการทดแทนค่าเสียหายในระบบนี้ไม่รวมถึงความผิดดังกล่าว เพราะเป็นความผิดที่ประชาชนไม่ให้ความสนใจและไม่ใช้ความผิดอาญาอย่างแท้จริง

ตัวอย่างของปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่แน่นอนของคำจำกัดความว่า "อาชญากรรมที่มีความรุนแรง" เช่น กรณีที่มีเด็ก 2 คน ทำให้เกิดระเบิดในถนนหลวง และมีผู้ได้รับบาดเจ็บในเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งผู้ได้รับบาดเจ็บดังกล่าวนี้ได้รับการทดแทนจากระบบนี้ กรรมการคนหนึ่งของ Criminal Injuries Compensation Board (C.I.C.B.) กล่าวว่า แม้ความเสียหายนี้จะเกิดจากอุบัติเหตุ แต่ก็เป็นการผิดตามมาตรา 140 (2) ของ Highway Act 1959 เกี่ยวกับการใช้วัตถุระเบิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายบนหรือใกล้ทางหลวง ซึ่งความผิดดังกล่าวนี้ไม่อยู่ในขอบข่ายของความคิดของระบบนี้ แต่ก็ได้มีการให้ค่าทดแทนแก่กรณีดังกล่าว

ในปี 1969 ได้มีการทบทวนถึงขอบเขตของคำดังกล่าวนี้ โดยได้กำหนดคำให้ความผิดฐานวางเพลิงและวางยาพิษอยู่ในความหมายของคำว่า "อาชญากรรมที่มีความรุนแรง" ด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อทำให้เกิดความชัดเจนขึ้น อย่างไรก็ตามความยุ่งยากก็ยังไม่จบเพียงเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ในปี 1969 ได้มีการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากการฝ่าฝืนมาตรา 143(2) ของพระราชบัญญัติโรงงาน ปี 1961 ซึ่งบัญญัติว่า "ลูกจ้างในโรงงานจะไม่จงใจหรือโดยปราศจากเหตุผลกระทำให้เป็นอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น" ซึ่งการฝ่าฝืนมาตราดังกล่าวนี้มีความผิดตามมาตรา 155 ซึ่ง C.I.C.B พิจารณาแล้ววินิจฉัยว่าเป็น "อาชญากรรมที่มีความรุนแรง"

แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาของการให้นิยามความหมายของคำดังกล่าว ยังมีต่อไปเมื่อ C.I.C.B ได้ตีความคำว่า "อาชญากรรมที่มีความรุนแรง" ไว้ในคดี R. v. C.I.C.B., ex parte Clowes ซึ่งก่อให้เกิดการโต้เถียงกันต่อมา เกี่ยวกับผลของการตีความในคดีดังกล่าว

คดี R. V. C.I.C.B., ex parte Clowes

สืบตำรวจเอก Clowes ได้รับบาดเจ็บจากแก๊สระเบิดในบ้าน ซึ่งเจ้าของบ้านจงใจจะฆ่าตัวตาย โดยการใช้น้ำมันที่เปิด-ปิดแก๊ส ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยไม่มีข้อโต้แย้งว่า การฆ่าตัวตายหาเป็นความผิดอาญาไม่ ดังนั้นย่อมไม่เป็น "อาชญากรรมที่มีความรุนแรง" เมื่อ Clowes ยื่นคำขอรับค่าทดแทน C.I.C.B ได้พิจารณาไม่หาค่าทดแทนโดยอ้างว่าจะให้ค่าทดแทนก็ต่อเมื่อเป็นความผิดอาญาที่รุนแรงและเกิดขึ้นต่อบุคคล แต่กรณีนี้ผลที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดขึ้นจากการที่ผู้ฆ่าตัวตายได้เจตนากระทำต่อ Clowes ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลร้ายนั้น เพราะการที่เจ้าของบ้านฆ่าตัวตายนั้นไม่ได้มีเจตนาที่จะกระทำความผิดทางอาญาใด ๆ เลย

เมื่อคดีดังกล่าวไปถึงศาล ศาลได้ส่งเรื่องนี้กลับมายัง C.I.C.B เพื่อให้พิจารณาใหม่ว่าการกระทำดังกล่าวของเจ้าของบ้าน เป็นความผิดตามมาตรา 1(2) ของ Criminal Damage Act 1971 ซึ่งบัญญัติว่า "ผู้ใดโดยจงใจหรือประมาททลายหรือทำให้เสียหาย และเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อชีวิตของบุคคลอื่น" หรือไม่ ซึ่งถ้าเป็นความผิดตามมาตราดังกล่าวแล้วก็ย่อมเป็น "อาชญากรรมที่มีความรุนแรง" เพราะเป็นการกระทำต่อบุคคล ซึ่งประเด็นนี้ C.I.C.B. ยังมิได้พิจารณา

ศาลเห็นว่า โดยทั่วไปแล้วองค์ประกอบภายนอก (actus reus) จะต่างไป ถ้าเจ้าของบ้านปิดหัวแก๊ส ก็จะไม่เกิดผลดังกล่าวขึ้น ซึ่งก็จะทำให้ไม่มีปัญหาว่า Clowes จะได้รับการทดแทนความเสียหายหรือไม่ การที่เจ้าของบ้านใช้น้ำมันทำให้แก๊สไหลออกมา ก็เป็นการเพียงพอแล้วที่จะทำให้ Clowes ได้รับการทดแทน

C.I.C.B. ได้พิจารณากรณีนี้ใหม่แล้วสรุปว่า ผู้ฆ่าตัวตายรายนี้ไม่ได้กระทำความผิดตามมาตรา 1(2) เพราะเขาไม่ได้มีความตั้งใจที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตผู้อื่นและมิได้ประมาท โดยการไม่ใส่ใจว่าการกระทำของเขาจะเป็นการเสี่ยงต่อผู้อื่นหรือไม่ C.I.C.B. เห็นว่า ผู้ที่จะฆ่าตัวตายย่อมไม่มีความคิดอื่นใดอีก นอกจากความคิดที่จะฆ่าตัวตายในขณะนั้น

ผู้พิพากษา Eveleigh J. และ Wien J. ให้ความเห็นในคดีนี้ว่า "อาชญากรรมที่มีความรุนแรงน่าจะหมายความถึงการได้รับบาดเจ็บเกิดขึ้นโดยการกระทำความผิดอาญาโดยเจตนาหรืออาจเล็งเห็นได้ว่าอาจเกิดความบาดเจ็บได้อย่างแน่นอน และความผิดอาญาโดยเจตนาจำกัดความแล้วควรจะต้อง เกี่ยวกับความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นได้กับบุคคลอื่น" กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้พิพากษาทั้งสองจะพิจารณาถึงผลของการกระทำผิดอาญามากกว่าประเภทของความผิดที่ได้กระทำลง Windger C.J มีความเห็นแย้งว่า "อาชญากรรมที่มีความรุนแรง"

ไม่มีความหมายหรือคำจำกัดความอันเป็นสากล (universal definition) ความหมายของ คำคำนี้ ควรจะได้รับความจำกัดความโดยผู้ที่ได้รับการศึกษาในการใช้ภาษาอังกฤษเป็นประจำ ซึ่ง บุคคลนั้นก็คือความเห็นของลูกขุน และ Windgery C.J. นี้ยังมีความเห็นด้วยว่า การจะ พิจารณาว่าความผิดใดเป็น "อาชญากรรมที่มีความรุนแรง" หรือไม่นั้น เป็นดุลพินิจของ C.I.C.B. อันพึงจะกระทำได้

ในปี 1973 มีการตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อทบทวนการดำเนินงานของระบบการ ทดแทนนี้ และมีข้อสรุปว่าความผิดที่จะได้รับการทดแทนถือตามทางปฏิบัติเดิม โดยไม่รวมถึง ความผิดซึ่ง เป็นการละเมิดกฎระเบียบและ เห็นว่าไม่ควรระบุประเภทความผิดไว้เพราะไม่ทำให้เกิด ประโยชน์ใด ๆ และได้มีการนำความคิดของผู้พิพากษาในคดี Clowes มาเป็นประเด็นในการ พิจารณาแต่อย่างใด ผลก็คือไม่มีการเสนอแนะให้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย และความ หมายของคำดังกล่าวก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงแต่ประการใด

ภายหลังจากที่ได้มีการทบทวนดังกล่าวแล้ว C.I.C.B. เคยวินิจฉัยว่า นักบิน ที่ขับเครื่องบินโดยประมาทหรือใช้เครื่องบินที่ไม่เหมาะสม เป็นการกระทำ "อาชญากรรมที่มี ความรุนแรง" และในคดี R. V. C.B. ex parte Parsons วินิจฉัยว่าการบุกรุกเข้าไปบน ทางรถไฟ (trespassing on a railway) เป็น "อาชญากรรมที่มีความรุนแรง" แต่อย่างไร ก็ดี ผู้พิพากษา Glidewell J. ในศาล Queen's Bench มีความเห็นว่า การวินิจฉัยของ C.I.C.B. นี้เป็นการวินิจฉัยแบบขยายความของคำดังกล่าวเล็กน้อยและในคดี R. V. C.I.C.B. ex parte Warner and others ศาล Divisional Court และศาลอุทธรณ์ เห็น ด้วยในการดำเนินงานของระบบนี้ตามนโยบายของ C.I.C.B.⁴⁵

จะเห็นได้ว่า แม้แต่ในประเทศอังกฤษเองก็ประสบปัญหาในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จนกระทั่งในปี 1988 ได้มีการแก้ไข Criminal Justice Act ขึ้น โดยได้กำหนดแนวทาง แก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ โดยการระบุฐานความผิดต่าง ๆ ที่จะได้รับการทดแทนไว้ในมาตรา 109⁴⁶

⁴⁵Peter Duff, "Criminal Injuries Compensation and "Violent Crime" The Criminal Law Review (April 1987) : 219-228.

⁴⁶David Miers, "The Compensation Provisions" The Criminal Law Review (1989) : 40.

ซึ่งงานเรื่องนี้จะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 3

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ซึ่งรัฐเป็นผู้จ่ายเงินทดแทนแก่เหยื่ออาชญากรรมมีบทบัญญัติที่เป็นสาระสำคัญพอสรุปได้ 11 ประการดังนี้⁴⁷

(1) รัฐจะดำเนินการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในความผิดต่อชีวิตและร่างกาย โดยทั่วไปรัฐจะไม่ชดเชยค่าเสียหายในความผิดต่อทรัพย์สิน เพราะการชดเชยค่าเสียหายในความผิดต่อทรัพย์สินกระทำได้ยาก และอาจมีการฉ้อโกงได้ง่าย⁴⁸

(2) การเรียกร้องค่าเสียหายจะกระทำได้ต่อเมื่อเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่นซึ่งรัฐจะชดเชยค่าเสียหายให้

(3) ความเสียหายและบาดเจ็บที่ได้รับจากรถยนต์ที่ฝ่าฝืนกฎจราจร โดยปกติรัฐจะไม่ชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้กระทำความผิดหรือผู้เสียหายเป็นกรณีของการทักทาย

(4) ความผิดบางประเภท เช่น การบาดเจ็บจากการทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว เช่น ระหว่างสามี-ภรรยา ญาติพี่น้อง รัฐไม่ชดเชยให้

(5) ผู้เสียหายที่ย้ายทำให้เกิดอาชญากรรม จะไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย ส่วนบุคคลที่ชอบवादข้อความร้าย หรือโจรไปในที่ที่ไม่สมควรจนประสบเหตุร้าย เช่น ถูกชิงทรัพย์ ได้รับบาดเจ็บ ถูกทักทายร่างกาย จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายหรือไม่อยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการพิจารณาความเสียหาย ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์แตกต่างกันออกไปในกฎหมายของแต่ละประเทศ

(6) ผู้กระทำความผิดหรือผู้สนับสนุน ได้รับบาดเจ็บในการประกอบอาชญากรรมไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย

⁴⁷ ประธาน วัฒนาวณิชย์ "กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม : แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ", หน้า 77-78.

⁴⁸ งานปัจจุบันกฎหมายบางประเทศรัฐยอมจ่ายค่าทดแทนให้ในกรณีเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินบางประเภท เช่น กฎหมายของมลรัฐวิคตอเรีย ประเทศออสเตรเลีย และกฎหมายของประเทศฟินแลนด์ (ดูรายละเอียดใน Stephen Schafer, Victimology: The Victim and His Criminal, p.124.)

(7) คณะกรรมการซึ่งพิจารณาให้ค่าทดแทนหรือค่าเสียหาย ตามกฎหมายดังกล่าวนี้มีอำนาจในการใช้ดุลพินิจอย่างจำกัด เช่นกฎหมายอังกฤษ มีอำนาจใช้ดุลพินิจพอสมควร เช่นกฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนีย หรือมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง เช่นกฎหมายรัฐนิวยอร์ก ในการพิจารณาว่าผู้เสียหายเป็นผู้ต้องรับผิดชอบในอาชญากรรมนั้นด้วยหรือไม่ และควรได้รับค่าเสียหายเท่าใด

(8) การบาดเจ็บเล็กน้อยไม่ได้รับค่าเสียหาย ตามกฎหมายอังกฤษจะต้องหยุดงานอย่างน้อย 3 สัปดาห์ หรือตามกฎหมายนิวยอร์กค่าเสียหายต้องเกิน \$100 ในการรักษาพยาบาล หรือหยุดงาน 2 สัปดาห์ขึ้นไป

(9) กฎหมายบางรัฐกำหนดให้ชดเชยค่าเสียหายเฉพาะผู้ที่มีความจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเท่านั้นกฎหมายบางรัฐก็ได้กำหนดเงื่อนไขข้อนี้

(10) กฎหมายบางรัฐกำหนดอัตราสูงสุดของความเสียหายที่รัฐจะชดเชยให้ เช่น ไม่เกิน 5000 เหรียญสหรัฐ และบางรัฐก็ได้กำหนดไว้ เช่น กฎหมายอังกฤษมิได้กำหนดอัตราขั้นสูงไว้

(11) กฎหมายของรัฐต่าง ๆ จะกำหนดมาตรฐานในการจ่ายเงินค่าเสียหาย เช่น จ่ายค่ารักษาพยาบาล ค่าอุปการะเลี้ยงดูที่ไม่สามารถทำงานได้ เงินช่วยเหลือบุตรหรือบิดามารดา หรือสามีภรรยาผู้ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรม

การจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้น กฎหมายของประเทศต่าง ๆ ไม่มีประเทศใดที่จ่ายให้ผู้เสียหายทุกราย ทุกกรณี หรือทุกความผิด ดังนั้นจึงขอยกตัวอย่างคดีบางคดีจากรายงานซึ่งรวบรวมจาก New York's Crime Victims Compensation Board (CVCB) ดังนี้⁴⁹

คดีที่ 1 เหยื่อถูกยิงตายในระหว่างขู่เชือดจะทำร้ายจำเลยด้วยฆ้อน กรณีนี้ผู้ตาย (เหยื่อ) และจำเลยได้ทะเลาะวิวาทกันอย่างรุนแรงในภัตตาคารแห่งหนึ่ง ผู้ตายได้เดินออกจากภัตตาคารไปที่รถยนต์ของตนซึ่งจอดอยู่หน้าภัตตาคาร และได้นำฆ้อนจะไปทำร้ายจำเลย

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 79-80.

เลยถูกยิงตายดังกล่าว กรณีนี้ทางการ CVCB พิจารณาใช้ค่าเสียหายให้แก่เหยื่อและครอบครัว รวมทั้งค่าฝังศพและอื่นๆ ด้วย รายงานนี้มีผู้คัดค้านว่าไม่ควรจ่ายค่าทดแทนให้แก่เหยื่อ เพราะเหยื่อเป็นผู้ก้าวร้าวและยั่วยุให้เกิดการฆาตกรรมขึ้น

คดีที่ 2 เหยื่อไปเที่ยวโสเภณีและในขณะที่อยู่ในห้องกับโสเภณีนั้น เขาได้ถูกตีถึงแก่ความตาย คณะกรรมการ CVCB พิจารณาไม่จ่ายค่าเสียหายให้ กรณีนี้มีผู้พ้องสงสัยว่าการพิจารณาเรื่องนี้อาศัยดุลพินิจทางด้านกฎหมายหรือศีลธรรมในการไม่ยินยอมจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้ตาย

คดีที่ 3 เหยื่อกระโดดหนีนักปล้น 2 คนออกจากหน้าต่างตึกสูง 2 ชั้นทำให้ได้รับบาดเจ็บและพิการไม่สามารถประกอบอาชีพได้ คณะกรรมการ CVCB พิจารณาจ่ายค่าเสียหายให้เป็นรายเดือน ทดแทนการทรมานหาได้ของผู้เสียหายแต่ไม่ทำให้เกิน 15,000 เหรียญสหรัฐ รวมทั้งจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้ด้วย กรณีนี้มีความเห็นแย้งกันว่าเหยื่อเป็นผู้สูงอายุ มีอายุ 68 ปี การจ่ายเงินค่าทดแทนการทรมานหาได้ไม่สมควร เพราะเหยื่อพ้นวัยประกอบอาชีพแล้ว และอยู่ในช่วงอายุที่จะขอรับเงินประกันสังคมจากรัฐได้

คดีที่ 4 เหยื่อถูกเพื่อนบ้านยิงอาการสาหัสเป็นอัมพาต สาเหตุเกิดจากการทะเลาะวิวาทซึ่งเขาเป็นผู้ก่อขึ้นก่อนนินเรื่อง เพื่อนบ้านปล่อยสุนัข เกะกะ ค่ารักษาพยาบาลสูงกว่า 40,000 เหรียญ ซึ่งได้รับการชดเชยจากบริษัทประกันภัยบางส่วน และเขาได้เสียค่าใช้จ่ายเอง 2,875 เหรียญ คณะกรรมการชดเชยให้ 1,615 เหรียญ ถึงแม้ว่ากรรมการจะจ่ายให้ตามเหตุผล แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเหยื่อเป็นผู้ยั่วยุให้เกิดการกระทำผิดหรือไม่แค่ไหนเพียงใด ถ้าไม่ใช้การจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพียงพอหรือไม่

คดีที่ 5 เหยื่อเป็นนักศึกษาต่างชาติ ถูกปล้น และถูกยิง ถึงแก่ความตายจากบาดแผลที่ได้รับในเวลาต่อมา ค่ารักษาพยาบาลเป็นจำนวนเงิน 35,000 เหรียญ ซึ่งบริษัทประกันภัยชดเชยให้ 10,000 เหรียญ และให้ค่าชดเชยแก่บิดามารดาผู้ตาย 25,000 เหรียญ คดีนี้ค่ารักษาพยาบาลสูงเกินไป และเหยื่อมิได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา กรณีนี้รัฐไม่ควรจ่ายค่ารักษาพยาบาล ควรยกเป็นภาระของโรงพยาบาลซึ่งเป็นของรัฐมากกว่า

จะเห็นได้ว่า ความผิดทางอาญาที่ผู้เสียหายได้รับผลร้ายและรัฐจะจ่ายค่าทดแทนให้ได้นั้น แต่ละประเทศกำหนดกฎเกณฑ์และเงื่อนไขไว้ในกฎหมายแตกต่างกัน และปัจจุบันก็ยังไม่เห็นหลักเกณฑ์ที่จะนำมาพิจารณาถึงความเหมาะสมได้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ดีในความเห็นของผู้เขียนแล้ว ในระบบการทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐนี้ อย่างน้อยที่สุด รัฐควรจะจ่ายค่า

ทดแทนให้ผู้เสียหายในความผิดอาญาที่มีความร้ายแรง (serious crime) โดยควรจะพิจารณาถึงความผิดที่เกี่ยวข้องกับชีวิตร่างกายก่อนเป็นอันดับแรก และนอกจากนี้ผู้เขียนยังมีความเห็นด้วยว่าความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ก็ควรจะเป็นความผิดที่น่าจะมีการทดแทนความเสียหายให้ด้วย ทั้งนี้เพราะ เหตุว่า อาชญากรรมประเภทนี้มีเพิ่มมากขึ้นอย่างมากในปัจจุบัน มีผู้ทาสึกคิดว่าในประเศไทยมีอัตราการข่มขืน 5 คนต่อหนึ่งนาที่⁵⁰ และหญิงผู้ที่ถูกข่มขืนกระทำชำเรานั้นเรียกได้ว่า เป็นผู้ที่ประสบเคราะห์กรรมที่ร้ายแรงยิ่งและ เกิดรอยค้างในชีวิตที่ยากจะลืมเลือน ยิ่งหญิงเคราะห์ร้ายถูกข่มขืนแล้วถูกฆ่าตาย จะเป็นข่าวที่ครึกโครมสร้างความรู้สึกหดหู่ใจแก่บุคคลทั่วไปอยู่ไม่น้อยส ซึ่งในปัญหานี้ผู้เขียนจะได้เสนอรายละเอียดต่อไปในบทที่ 4

1.6 แหล่งเงินหรือกองทุนที่จะใช้ในการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม

เมื่อผู้เสียหายใช้สิทธิของตนขอให้รัฐทำการจ่ายค่าทดแทนดังกล่าวแล้ว รัฐ โดยเฉพาะ ประเทศที่ยังไม่ เป็นรัฐสวัสดิการ เต็มรูปแบบหรือประเทศที่กำลังพัฒนาจะต้อง เผชิญกับปัญหาว่า รัฐจะเอาเงินหรือทุนจากที่ใดมาทำการทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย

โดยทั่วไปแล้วแหล่งเงินทุนดังกล่าว อาจมาจาก

(1) จัดสรรจากงบประมาณประจำปีของรัฐบาลโดยตรง เช่น ที่ทำอยู่ในสหรัฐอเมริกา⁵²

⁵⁰ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และ คณะ, อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม :

ปัญหา อุปสรรคและแนวทางควบคุม, หน้า 225.

⁵¹สุบรรณ พันธุ์วิเศษและคณะ, "สถานการณ์อาชญากรรมทางเพศด้านการข่มขืนในประเทศไทย", "หน้า 47-64.

⁵²United State Code Annotated Title 18 Crime and Criminal Procedure Section 3331-4120 (St.Paul, Minn: West Publishing Company), p.257.

(2) รัฐการตั้งกองทุนทดแทน (Compensation Fund) ขึ้นจากเงินค่าปรับหรือแหล่งเงินได้อื่น⁵³ เช่นจากภาษีที่จัดเก็บโดยทั่วไป⁵⁴

(3) การหาเงินทดแทนส่วนหนึ่งอาจทำในลักษณะ เก็บสะสมโดยเจ้าหน้าที่จากรายได้ของผู้กระทำผิดและจ่ายให้แก่ผู้เสียหายต่อไป⁵⁵

1.7 อุปสรรคและปัญหา

ปัญหาสำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม มีอยู่บางประการ ดังนี้⁵⁶

(1) มีการเรียกค่าเสียหายด้วยวิธีฉ้อฉล หรือเรียกเงินเกินส่วนหรือเรียกค่าเสียหาย หลังจากที่บริษัทประกันภัยจ่ายค่าเสียหายให้แล้ว เป็นต้น

(2) ผู้เสียหายไม่ทราบสิทธิของตนในการขอความช่วยเหลือตามกฎหมาย เพราะไม่ทราบบทบัญญัติของกฎหมาย แม้แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ทราบกฎหมายนี้เป็นส่วนน้อย และเจ้าหน้าที่ตำรวจมิได้แจ้งให้ผู้เสียหายทราบหรือแม้แต่โรงพยาบาล อัยการหรือศาล

(3) ในรัฐนิวยอร์ก ผู้ยื่นคำร้องขอรับค่าสินไหมทดแทน ได้รับการพิจารณาที่ไม่ถึงครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ร้อง

(4) ระบบราชการและการทำงานที่ล่าช้า ทำให้มีผู้สนใจยื่นคำร้องขอรับเงินค่าทดแทนน้อยราย

⁵³ อีควิน วัตินวิบูลย์และอมรรัตน์ กริยาผล, "การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (ตอนที่ 2)", หน้า 58.

⁵⁴ Lord Windlesham, Responses, to Crime, p.57.

⁵⁵ อีควิน วัตินวิบูลย์และอมรรัตน์ กริยาผล, "การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (ตอนที่ 2)", หน้า 58.

⁵⁶ ประธาน วัฒนาพิชัย, "กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม : แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ", หน้า 78-79.

(5) การพิจารณาใช้ค่าเสียหายบางกรณีผิดพลาด และไม่ยุติธรรมหรือปฏิบัติผิดกฎหมาย

(6) ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลซึ่งอาศัยหลักฐานจากโรงพยาบาลมักสูงกว่าความเป็นจริง

2. แนวความคิดในเรื่องการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐในประเทศไทย

2.1 แนวความคิด

ปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่มีระบบการทดแทนค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ และยังไม่มีการตรากฎหมายว่าด้วยการดังกล่าวขึ้นแต่อย่างใด ดังนั้น ผู้เสียหายจึงชอบที่จะใช้สิทธิ เรียกร้องให้ผู้กระทำผิดชดเชยค่าเสียหายให้แก่ตนในทางแพ่งได้ตามกฎหมายในส่วนนั้นเท่านั้น

แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่าประเทศไทยจะยังไม่มีระบบและกฎหมายในเรื่องการทดแทนค่าเสียหายเช่นว่านี้ก็ตาม แต่ก็อาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยไม่เคยมีแนวความคิดในเรื่องนี้มาก่อนเลย ความจริงแล้วประเทศไทยเคยมีแนวความคิดดังกล่าวนี้มานานแล้วตั้งแต่ครั้งประเทศไทยใช้กฎหมายตรา 3 ดวง ดังปรากฏหลักฐานดังกล่าวอยู่ในกฎหมายให้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงว่า

"ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่าแลมีโจรปล้นเรือนแห่งใดฆ่าฟันเจ้าทรัพย์ตายในจังหวัดแขวงเมืองใดให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ และชาวบ้านจับเอาตัวผู้ร้ายให้ได้ ถ้าแลผู้รั้งกรมการ ชาวบ้านเอาตัวผู้ร้ายมิได้ใช้ ให้ผู้รักษาเมือง ผู้รั้งกรมการและชาวบ้านใช้ทุนทรัพย์ ซึ่งผู้ร้ายปล้นของราษฎรไปนั้น ถ้าผู้ร้ายปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์ตาย แลจับเอาตัวผู้ร้ายมิได้ใช้ ให้ไหมเอาผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการและชาวบ้านตามทำเนียม ฆ่าฟันกันตาย จำเมืองเสียสองส่วนและผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเสียส่วนหนึ่ง ชาวบ้านเสียส่วนหนึ่ง แลให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการทั้งหลายทำตามกฎนี้ทุกประการ ถ้ามิได้กระทำตามกฎหมายนี้ แลผู้ร้ายปล้นฆ่าฟันเจ้าเรือนเจ้าทรัพย์ตาย แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการชาวบ้านเอาตัวผู้ร้ายมิได้

และมีได้ใช้ทุนทรัพย์แก่ราษฎรทั้งหลายไว้ จะให้มีโทษแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ และชาวบ้าน โดยโทษาณโทษ"⁵⁷

แนวความคิดนี้แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในสมัยนั้นรัฐสำนักินหน้าที่ของ รัฐในอันที่จะทำหน้าที่ เป็นผู้ป้องกันรักษามีให้เกิดอาชญากรรมขึ้นในบ้านเมืองและป้องกันพลเมือง มิให้ได้รับเคราะห์ร้ายจากอาชญากรรมอย่างแท้จริง และหากรัฐทำหน้าที่นั้นบกพร่อง รัฐก็เข้ามา เป็นผู้ทดแทนความเสียหายนั้นให้แก่ผู้เสียหายนั้นเสียเอง แต่เป็นที่น่าเสียดาย จนปัจจุบันนี้ความคิดดังกล่าวนี้ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรในประเทศไทย แต่อย่างไรก็ดี แนวความคิดนี้ก็ชี้ว่าจะสูญหายไปจากระบบกฎหมายของประเทศไทยโดยสิ้นเชิงแต่ประการใด ในปี พ.ศ. 2497 รัฐบาลได้ริเริ่มให้มีกฎหมายสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานให้แก่ชาติ และการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรมขึ้น โดยได้ตราพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานให้แก่ชาติ และการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2497 ด้วยเห็นว่าการบริหารงานของทางราชการสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน และมีประชาชนผู้ช่วยเหลือทางราชการหรือปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรมแล้วประสบอันตรายถึงแก่ชีวิตหรือเจ็บป่วย ทางราชการสมควรที่จะต้องตอบแทนคุณงามความดีของบุคคลที่ช่วยเหลือราชการให้เหมาะสมแก่พฤติการณ์โดยหลักการของกฎหมายภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ จะให้ความสงเคราะห์ผู้ประสบภัย 4 ประเภทคือประเภทที่หนึ่ง ช่วยเหลือราชการ เช่น ราษฎรช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจแจ้งความเคลื่อนไหวของผู้กระทำความผิด ช่วยจับกุมผู้กระทำความผิด เป็นต้น ประเภทที่สอง การปฏิบัติงานของชาติตามที่ได้รับมอบหมายจากทางราชการ เช่น ราษฎรช่วยรักษาความสงบในหมู่บ้านประจำชุดคุ้มครองหมู่บ้านปราบปรามผู้ก่อการร้าย หรือได้รับแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติงาน เป็นต้น ประเภทที่สาม ปฏิบัติการตามหน้าที่ช่วยเหลือบุคคลอื่นตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ประเภทที่สี่ การปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัยอุทกภัย หรือประสบอุบัติเหตุต่าง ๆ บุคคลทั้งสี่ประเภทนี้จะได้รับการสงเคราะห์จากทางราชการ ในกรณีได้รับอันตรายหรือถึงแก่ความตาย

⁵⁷มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง เล่ม 3 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้ว การพิมพ์, 2529), หน้า 115-116.

หรือถูกประทุษร้ายจนพิการ เสียแขนหรือขา หูหนวกทั้งสองข้าง ตาบอด หรือเจ็บป่วย โดยแพทย์ของทางราชการรับรองว่าได้ตรวจแล้วแสดงว่าผู้นั้นทุพพลภาพไม่สามารถใช้กำลังกายหรือกำลังความคิดประกอบอาชีพได้ตามปกติ⁵⁸ กฎหมายฉบับนี้จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ปฏิบัติงาน¹ ให้ความช่วยเหลือแก่ทางราชการหรือปฏิบัติหน้าที่มนุษยธรรมเท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง² ให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรม หรือเหยื่อของเหตุการณ์โดยทางอ้อม ส่วนผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเนื่องจากถูกผู้อื่นกระทำ แม้ว่าการกระทำนั้นจะเป็นการประทุษร้ายอันฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ผู้นั้นก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ตามกฎหมายนี้⁵⁹

และนอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2498 ประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติสงเคราะห์ข้าราชการผู้ได้รับอันตรายหรือการป่วยเจ็บเพราะเหตุปฏิบัติราชการ พ.ศ. 2498 ได้ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือให้ได้รับค่ารักษาพยาบาลจากรัฐ ในกรณีที่ข้าราชการได้รับอันตรายจากการปฏิบัติหน้าที่หรือถูกประทุษร้ายเพราะเหตุกระทำการตามหน้าที่ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 วรรคแรกและมาตรา 5 ดังนี้

"มาตรา 4 วรรคแรก ข้าราชการผู้ใดได้รับอันตรายหรือการป่วยเจ็บเพราะเหตุปฏิบัติราชการในหน้าที่ หรือเนื่องจากต้องไปปฏิบัติราชการนอกที่ตั้งสำนักงานหรือถูกประทุษร้ายเพราะเหตุกระทำการตามหน้าที่ ให้ผู้นั้นได้รับการสงเคราะห์ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 ข้าราชการได้รับอันตรายหรือการป่วยเจ็บหรือถูกประทุษร้ายอันเกิดจากกรณีดังกล่าวในมาตรา 4 มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยรัฐบาลเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย"

ตามหลักการของพระราชบัญญัติฉบับที่สองนี้ จำกัดขอบเขตของการให้การรักษาพยาบาลอยู่ เฉพาะข้าราชการผู้ปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือถูกประทุษร้ายเพราะกระทำการตามหน้าที่เท่านั้น มิได้มุ่งหมายถึงการทดแทนค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยตรงแต่การที่ข้าราชการถูกประทุษร้ายนั้น ก็ย่อมถือได้ว่าเป็นการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้เช่นกัน กฎหมายฉบับนี้จึงมีพื้นฐานของการทดแทนค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมอยู่บ้าง

⁵⁸ ประชัช เบียมสมบูรณ์และคณะ, อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม : ปัญหา อุปสรรคและแนวทางควบคุม, หน้า 236.

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 238.

จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้จะมีวัตถุประสงค์ที่จะทดแทนค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมตามความหมายแห่งการวิจัยนี้โดยตรงก็ตาม แต่กฎหมายดังกล่าวก็อาจถือได้ว่าเป็นแนวความคิดอันหนึ่งที่ชี้ให้เห็นได้ว่า ประเทศไทยก็มีระบบการจ่ายค่าทดแทนโดยรัฐอยู่บ้างเช่นกัน และเป็นนิมิตหมายที่ดี ที่ประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ออกใช้ แม้ว่าพระราชบัญญัติประกันสังคมนี้ จะมีช้เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการทดแทนค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยตรงก็ตาม แต่การมีกฎหมายและระบบประกันสังคมดังกล่าว ก็เท่ากับว่าระบบสวัสดิการสังคมของประเทศไทยได้พัฒนาขึ้นมาอีกระดับหนึ่งแล้ว อันจะเป็นหนทางให้กฎหมายทดแทนค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของรัฐสวัสดิการนี้เกิดมีขึ้นได้เร็ววันขึ้นทัดเทียมกับนานาอารยประเทศต่อไปในอนาคต

2.2 ข้อเสนอแนะและข้อคัดค้านในการนำระบบการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมมาใช้ในประเทศไทย

2.1.1 ข้อเสนอแนะ

จากการสำรวจทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมในเรื่องเกี่ยวกับการที่จะให้รัฐทดแทนค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม เมื่อปี พ.ศ. 2527⁶⁰ พบว่าบุคลากรดังกล่าวส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะให้มีมาตรการดังกล่าวในประเทศไทย

และนอกจากนี้ ยังมีนักอาชญาวิทยาหลายท่านต่างเห็นด้วยในระบบการทดแทนค่าเสียหายนี้ อาทิเช่น

สุวิทย์ นิ่มน้อย⁶¹ กล่าวว่า ในกรณีที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายร่างกายอันประกอบด้วยเหตุการณ์นั้น สมควรที่จะให้เขาได้รับค่าทดแทนจากประชาชนทั่วไปในสังคมด้วย

⁶⁰อมรรัตน์ กริยาผล, "ทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการลงโทษผู้กระทำผิดโดยการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะในกรุงเทพมหานคร", หน้า 118-343.

⁶¹สุวิทย์ นิ่มน้อยและคณะ, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน้า 36.

ประธาน วัฒนาวณิช⁶² ได้กล่าวว่า การจ่ายเงินทดแทนแก่ผู้ที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรม เริ่มได้รับการกล่าวขวัญกันมากขึ้นในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมร้ายแรง รัฐและชุมชนได้ทราบถึงความสูญเสียของผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจากความผิดฐานปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัสหรือถึงแก่ความตาย ทั้งนี้ถ้ารัฐไม่ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ ผู้เสียหายจะต้องทุกข์ทรมานจากผลกระทบที่ตนเองมีได้ก่อนเพิ่มมากขึ้น

จิตติ เจริญญา⁶³ กล่าวว่า ในขณะที่เรากล่าวถึงการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจของผู้กระทำผิดให้กลับคนเป็นคนดีและอยู่ร่วมกับสังคมต่อไปได้ การสงเคราะห์เหยื่ออาชญากรรมก็เช่นกัน จะทำให้ประชาชนมองเห็นความเสมอภาคทางด้านความยุติธรรมของรัฐได้เด่นชัดยิ่งขึ้น

Arthur J. Goldberg⁶⁴ อดีตผู้พิพากษาศาลฎีกาสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า " เมื่อไรก็ตามที่รัฐบาลพิจารณาให้การสงเคราะห์แก่ผู้ต้องหาหรือนักโทษ ปัญหาที่เกิดขึ้นติดคามมากที่สุดคือเราจะทำอย่างไรกับเหยื่ออาชญากรรม เราควรจะเผชิญหน้ากับปัญหานี้อย่างจริงจัง การสงเคราะห์เหยื่ออาชญากรรมสมควรถูกนับว่าไม่มีความจำเป็น ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกยอมรับกันว่า อาชญากรรมเป็นปัญหาของชุมชน จึงได้วางโครงการช่วยเหลือทดแทนความเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมการพิจารณาในปัญหานี้ได้กระทำกันมานานแล้วในประเทศนี้ เหยื่ออาชญากรรมจากคดีปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ หรือทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัสได้ถูกปฏิบัติสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในความหมายที่แท้จริงของมัน และสังคมควรจะรับผิดชอบบ้างไม่มากนักน้อยต่อเหยื่ออาชญากรรม และให้เห็นว่าอาชญากรรมเป็นปัญหาสังคมและ เศรษฐกิจ ผู้เสียหายควรได้รับการรักษาเยียวยา"

⁶²ประธาน วัฒนาวณิช, "กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม : แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ", หน้า 72.

⁶³จิตติ เจริญญา "เหยื่ออาชญากรรม", หน้า 39.

⁶⁴อัศวิน วัฒนวิบูลย์และอมรรัตน์ กริยาผล, "การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (ตอนที่ 3)" วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม 5 (2531): 117.

2.2.2 ข้อคัดค้าน

แม้ว่าจะมีผู้เห็นด้วยกับการทดแทนค่าเสียหายดังกล่าวมาแล้วข้างต้น อยู่มากก็ตาม แต่ข้อคัดค้านในเรื่องนี้มีอยู่ไม่น้อย ทั้งนี้โดยมีเหตุผลว่า

- (1) การทดแทนค่าเสียหายไม่เหมาะสมกับประเทศไทย เพราะ คนยากจนมีมากรัฐต้องรับภาระมากขึ้น
- (2) การทดแทนค่าเสียหายนั้นควบคุมลำบาก ระบบชั้นตอนจะยุ่ง ยาก และขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเด็ดขาด
- (3) ยากที่จะแยกแยะว่าควรที่จะให้รัฐทดแทนค่าเสียหายดังกล่าว ในความผิดประเภทใดบ้าง และจำนวนเท่าใด
- (4) ถ้าให้มีการทดแทนแก่ผู้เสียหายโดยรัฐก็เท่ากับเป็นการชักชวน ให้มีผู้กระทำความผิดโดยสังคมน⁶⁵

ในความเห็นของผู้เขียนแล้ว ผู้เขียนเห็นด้วยกับข้อสนับสนุนที่จะให้มีการนำเอาระบบการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา หรือเหยื่ออาชญากรรมมาใช้ใน ประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้เขียนมีความเห็นตลอดมาว่า อาชญากรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ แม้เราจะถือว่ารัฐมีหน้าที่ป้องกันสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อยปราศจาก อาชญากรรมก็ตาม แต่รัฐก็ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่เช่นนั้นได้ตลอดไป เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นรัฐ ในฐานะที่เป็นผู้มีหน้าที่ดังกล่าวจึงต้อง เข้ามารับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนทุกคนในรัฐได้รับความยุติธรรมเท่าเทียมกัน แม้ว่าผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้นจะ ได้ชื่อว่าเป็นผู้ได้รับผลร้าย แทนบุคคลอื่นในสังคมก็ตามแต่รัฐก็มีหน้าที่ที่จะต้องแก้ไข เยียวยาให้บุคคลดังกล่าวได้อยู่ในสังคม ได้ต่อไปตามปกติ เสมือนว่ามีได้เกิดอะไรขึ้นกับเขาเลย และในประการสำคัญที่สุด การนำเอา ระบบดังกล่าวนี้มาใช้จะเป็นหนทางทำให้ประเทศไทยพัฒนาไปสู่รูปแบบของการเป็น "รัฐสวัสดิการ" ได้มากกว่าในปัจจุบันและรวดเร็วยิ่งขึ้นไปอีก เนื่องจากระบบการจ่ายค่าทดแทนนี้เป็น ระบบหนึ่งในสวัสดิการสังคมของรัฐดังกล่าวมาแล้วข้างต้น และนอกจากนี้แล้ว การใช้ระบบ

⁶⁵Stephen Schafer, Victimology : The Victim and His Criminal, p.111.

การจ่ายค่าทดแทนดังกล่าวนี้กลับจะเป็นผลดีต่อการป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้นในรัฐได้อีกด้วย กล่าวคือ การที่รัฐต้องรับภาระรับผิดชอบในการจ่ายค่าทดแทนนี้จะทำให้รัฐเพิ่มความระมัดระวังในการป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมขึ้น รัฐจะเอาใจใส่ต่อหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น เพราะในเมื่อจำนวนอาชญากรรมเกิดน้อยลงหรือไม่เกิดขึ้นเลยรัฐก็ไม่ต้องรับภาระจ่ายค่าทดแทน งบประมาณของรัฐก็จะประหยัดไปได้อีกส่วนหนึ่งด้วย และเมื่อพิจารณาข้อคัดค้านต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่แล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่าข้อคัดค้านยังไม่มีความหนักแน่นเพียงพอที่จะยับยั้งแนวความคิดในทางสนับสนุนดังกล่าวได้ข้อคัดค้านเป็นเพียงแต่ปัญหาบางประการที่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ในทางปฏิบัติ เช่น การมีระบบคณะกรรมการเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยเพื่อการจ่ายค่าทดแทน และเป็นผู้มีอำนาจควบคุมการดำเนินการต่าง ๆ ภายใต้อำนาจหน้าที่เป็นไปโดยถูกต้องอยู่แล้ว ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอแนวทางดังกล่าวต่อไปในบทที่ 4

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย